

TURGUT UYAR'IN "GEYİKLİ GECE" ADLI ŞİİRİNE VAROLUŞSAL BİR YAKLAŞIM DENEMESİ*

Gülşah ŞİŞMAN**

ÖZET

1940'lı yıllarda Türkiye'de çeviriler aracılığıyla tanınmaya başlanan varoluşçuluk, edebi eserler üzerindeki etkisini 1950'lerden sonra hissettirmeye başlar. Bunda, değişen siyasi ve sosyal şartlar neticesinde Türk edebiyatçısının farklı bir zihniyet atmosferine girmesinin payı büyüktür. Bu yılların, varoluşun yeterince gerçekleştirilemediği bir baskı ve bunalım dönemi olması, insanın bireyselliğinin ve biricikliğinin öne çıkmasında etkili olur. Artık değişen, yeni bir insan tipi söz konusudur. Bütün bu unsurlar neticesinde Türk edebiyatı da yeni bir kabuğa bürünür. Varoluşçuluğun alt başlıkları olarak nitelendirilebilecek kaygı, bunaltı, saçma, özgürlük, hiçlik, yabancılaşma, ölüm gibi temler roman ve şiir başta olmak üzere hemen bütün edebi türlerde kendini göstermeye başlar. Dönemin sanatçıları eserlerinde, insan varlığının yabancılaşması ve anlamsızlaşması; hiçliğe, kaygıya, umutsuzluğa, bunaltıya ve saçmalığa itilmesi; yalnızlık, kuşatılmışlık türünden duyguları yoğun bir şekilde hissetmesi gibi temaları değişik biçimlerde, değişik bakış açılarıyla işlemeye başlarlar. Modernizmle birlikte geline noktada insanın içinde bulunduğu durum; açmazları, sıkıntıları eserlere de yansır. Bu toplumsal çelişki ve bunalımın Cumhuriyet dönemi Türk şiiri üzerindeki yansması ise İkinci Yeni hareketi ile olur. Bu hareket içerisinde yer alan şairlerden biri olan Turgut Uyar'ın şiirlerinde de varoluşçu felsefenin izlerini görmek mümkündür. Nitekim şairin "Geyikli Gece" adlı şiiri, büyük şehir hayatı içerisinde kuşatılmış durumda bulunan topluma yabancılaşmış, yalnız bireyin kendini gerçekleştirme öyküsüdür. Bu çalışmada söz konusu şiir, varoluşçuluk felsefesi esas alınarak modern insanın sürüklendiği yabancılaşma ve yalnızlık izlekleri üzerinden incelenmiş; şiir boyunca varoluşsal kaygı içinde bulunan kişinin trajedisi, şiire yansıdığı kadarıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turgut Uyar, İkinci Yeni, varoluşçuluk, modernleşme, yalnızlık, yabancılaşma.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı, El-mek: gulsahkopuz@yahoo.com

AN EXISTENTIALIST APPROACH TO TURGUT UYAR'S POEM NAMED "GEYİKLİ GECE"

ABSTRACT

Existentialism, which is started to be known in Turkey in the forties, starts to made feel it's impact on Turkish literary works after fifties. In this, Turkish literary men's going into a different mentality atmosphere as a result of changing political and social situations plays a big role. These years being a repression and depression period in which existence could not been actualised adequately, be effective in human's individualism coming to the forefront. From now on, a new, unstable human type is in question. In consequence of all these elements, our literature folds a new structure. Themes like anxiety, nausea, absurd, freedom, nothingness, alienation and death which could be described as subtitles of existentialism come into prominence almost all literary types especially in novel and poetry. The artists of the period start to handle themes like alienation and isolation of human existence; human existence being pushed to nothingness, concern, hopelessness, anxiety and absurdity; human's feeling loneliness and a siege mentality intensely, in their works of art in different types and manners. The situation, dilemmas and distresses of human also reflect to work of arts with modernization. The reflection of this social contradiction and depression to Republic period Turkish poetry exists with İkinci Yeni movement. Turgut Uyar is one of the representatives of this movement. It is possible to see the marks of existentialist philosophy in his poems. Thus, his poem named "Night With Deer" is a self-realization story of socially alienated and lonely individual who is isolated in metropolis life. In this study, mentioned poem is being examined based on existentialism through themes of alienation and loneliness that modern man is dragged and it is being tried to reveal the tragedy of person who is in a existential anxiety, as reflected to the poem.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction and Purpose of the Study

Existentialism, which is started to be known in Turkey in the forties, starts to made feel it's impact on Turkish literary works after fifties. In this, Turkish literary men's going into a different mentality atmosphere as a result of changing political and social situations plays a big role. These years being a repression and depression period in which existence could not been actualised adequately, be effective in human's individualism coming to the forefront. From now on, a new, unstable human type is in question. In consequence of all these elements, our literature folds a new structure. Themes like anxiety, nausea, absurd, freedom, nothingness, alienation and death which could be described as subtitles of existentialism come into prominence almost all literary types especially in novel and poetry. The artists of the period start to handle themes like alienation and isolation of human existence; human existence being pushed to nothingness, concern, hopelessness, anxiety and absurdity; human's feeling loneliness and a siege mentality intensely, in their works of art in different types and

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

manners. The situation, dilemmas and distresses of human also reflect to work of arts with modernization. The reflection of this social contradiction and depression to Republic period Turkish poetry exists with İkinci Yeni movement. Turgut Uyar is one of the representatives of this movement. It is possible to see the marks of existentialist philosophy in his poems. Thus, his poem named "Night With Deer" is a self-realization story of socially alienated and lonely individual who is isolated in metropolis life. In this study, mentioned poem is being examined based on existentialism through themes of alienation and loneliness that modern man is dragged and it is being tried to reveal the tragedy of person who is in a existential anxiety, as reflected to the poem.

Conceptional Outline

Existentialism, which uses ontology as a base and sees philosophy as an existence problem, is being defended by philosophers like Kierkegaard, Sartre, Jaspers, Heidegger, Nietzsche and Marcel. It makes concrete human's existence structure and possibilities the main subject of philosophy and emphasizes the contrast between human existence and existence type special to natural objects strongly. This movement which is based the importance of human existence, grounds on human's realizing him/herself. The most striking feature of human who is in a position to knowing his/her opportunities, determining his/her obligations, going after his/her desires and wishes, making a choice freely and taking responsibilities of his/her choices beginning from coming into the world, is being in a search of meaning. Human, who realizes his/her existence in this search, gives meaning to his/her life with his/her individual actions.

Technology which is developed with modernism causes individual's being limited, moving away his/her essence and becoming stranger both him/herself and the environment he/she lives. The modern age person who gained a lot with technological developments, comes face to face with danger of losing everything. The biggest problem of human, whose material and moral connections with his/her life weaken and come to the breaking point, is the danger of getting lost and dying away in occupation and the crowd of city life. When modern life objectifies and grays individual, existentialism wants human's to set up and protect his/her personality, to create his/her identity.

As a result of technological developments and changes which are the gains of modern life debauchery, corruptness and siege mentalities comprise of in human. The person who is compressed in a limited space, feels depression and distress deeply. With modernisation, human feels alienation intensely. The development of mass society blocks individualism and the development of technological society parallel to this increases the feeling of loneliness.

Discussion

To comprehend his/her own existence could be thought as an equivalent manner with realizing his/herself. The person with the potential of realizing him/herself is the one who is aware of his/her talents, who does not avoid to struggle in order to changing things that he/she is not satisfied with, who saves his/herself from the oppression of tabus and suspicions, who is close to be canalized and motivated, who is independent from the world, who can get rid of passiveness and be

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

active in his/her life. The person who is the object of city life becomes subject in “night with deer”. The place where the individual realizes and bring into existence his/her self is the abstract place that is symbolised with “night with deer”.

The feature of “night with deer” is being a place belongs to nature. The person who wants to move away from the monotony, distress and anxiety of city life, escapes imaginary place “night with deer” in which his/her wishes and desires are being satisfied in need of taking refuge to both woman and nature. This place named “night with deer”, is the get away place of individual who wants to realize his/her existence. In case, city is the place where narrator lives in real world and perceives with all of his/her emotions. But narrator who is not pleased to city life which is the source of his/her problems and unhappiness, fictionalises “night with deer” which has completely opposite elements as an alternative to city. The nature symbolised with “night with deer”, is the imaginary place’s itself which poet creates in his mind. This place is being described with nature, sun, green and wild jungle, tree, culver, water, rock, sky, moonlight, mountains and wine. Beside that, the concepts of this place are peace, comfort, delight, reality, sincerity, hope, togetherness, happiness, love and sexuality.

Against the “night with deer”, there is real world which narrator lives in. This real world is cradle of civilisation and unhappiness coming with it. During the poem scientific and technological elements, allusions about bourgeoisie and data about working class/poor people’s way of living play a part in city life. Fear, anxiety, desperation, artificiality, phoniness, hopelessness, loneliness, sadness, untimeliness and alienation are seen as concepts about city life in poem. From beginning to the end of the poem narrator compares these two place and tells about each features in detail.

Artificiality confronts city man as a fear object in the poem. Fear of death is another feeling go along with this. Timelessness is the leading emotion which disturbs city man. Beside this, “night with deer” which is placed oppose to city is a hopeful environment. Yearning to natural life which is being forgotten with modernizm, is fulfilled with “night with deer”. This place also includes beautiful women and love. Romance, favour and sexuality are more real in “night with deer”. Individual, who is being forced to obey the rules enforced in the city, takes a stand against all values in this utopic place. The person who feels his/her loneliness deeply in city life, avoids from his/her loneliness in “night with deer”. Thus, when “night with deer” helps individual’s overtaking his/her loneliness and strangeness with these features, also serves realizing his/herself in existential meaning.

Conclusion

In existential discipline it is aimed person’s realising him/herself, the existence of the person in the face of weakness and nothingness as a doomed substance, the person’s being his/herself who is lost in community, the person’s reaching his/her freedom, shortly the person’s giving a meaning to his/her existence. In the poem “Night With Deer” the tragedy of modern man is being seen. The person who is being withdraw into the life of big city forced to think about his/her existence and to establish his/her self-respect. Modern man who is in pain, fear, loneliness and unhappiness turns into a dasein alienated to

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

him/herself and society he/she lives in. During the poem the deliriums of a person who is in an existential pain is being talked about.

In the poem, the person makes real his/her existence in a world which is narrated with the image of "night with deer". "Night with deer" is a place in which person gets up against orders and impositions and protects his/her freedom; gets rid of from timelessness through getting out of the speed of the time which paralyses him/herself; makes a choice freely; has love, hope and happiness with him/herself; lives everything in the strict sense; achieves satisfaction to the desire to natural life; creates his/herself. In this utopic place which is surrounded with woman, nature, wine and love, the person's fears and loneliness also end.

The city which plays a part oppose to "night with deer" is the source of anxiety, debauchery and siege. The person who is stucked with in the wheels and gears of city life can not give a meaning to his/her existence. Modern life which does not give person the chance to choose, restricts people with rules and taboos, forces him/her being a part of the system and brings to heel of the time, make him/her captive of corruption and alienation, does not allow for new existences detracts the person from being his/herself. In the direction of this need, it does not take long to face with ultimate truth for individual who holds on to "night with deer" in order to determine his/her essence: The person who comes into the world alone and going to depart this life alone is alone again while living and the only thing to hold on is him/herself.

Keywords: Turgut Uyar, İkinci Yeni, existentialism, modernization, loneliness, alienation.

1. Giriş

Kierkegaard, Sartre, Jaspers, Heidegger, Nietzsche ve Marcel gibi düşünürler tarafından savunulmuş olan Varoluşçuluk, varlık felsefelerini temele alarak felsefeyi bir varoluş problemi olarak görür. Somut insanın varoluş yapısını ve olanaklarını felsefenin temel konusu yapar. İnsanın varoluşuyla doğal nesnelere özgü varlık türü arasındaki karşıtlığı büyük bir güçle vurgulayan Varoluşçuluk'a göre nesnelere varlıklarını belirleme/oluşturma gibi bir imkânları yoktur. Onlar, özleri varoluşlarından önce gelen kendinde varlıklardır. İnsanın varoluşu ise özünden önce gelmekte; insan, yaptığı seçimlerle özünü belirlemektedir. Bu noktada "varoluşçu felsefe durağan bir varlık anlayışı yerine özgürlüğüne sahip bir insan varoluşunu ele alır." (Çüçen, 2012: 81). Bireyin varoluşunun önemi üzerine temellenen bu akım, bireyin kendini gerçekleştirmesini esas alır.

Dünyaya geldiği andan itibaren kendi olanaklarını bilmek, yükümlülüklerini belirlemek, arzu ve isteklerinin peşinden gitmek, özgürce seçim yapmak ve yaptığı tercihlerin sorumluluğunu almak durumunda olan insanın en çarpıcı özelliği anlam arayışı içinde olmasıdır. Bu arayış içerisinde varoluşunu fark eden insan yaşama ve yaşamına bireysel eylemleriyle anlam katar. Bununla birlikte varoluşçuluğun bir nevi bunalım felsefesi olduğu da söylenebilir. Çünkü varoluşçulara göre ölümlü olduğunu bilen insanın mutlu olması mümkün değildir. Bunda da bilinçli bir varlık olarak bilinçsiz nesnelere arasında fırlatılmış olan insanın yaşamdaki hiçliği ve manasızlığı fark etmesinin rolü büyüktür. Şu halde varoluşçuluk insanın kendisiyle ve evrenle uyumlaşma çabalarına hizmet eden yönüyle iyimser; insana yaşamın saçmalığını ve anlamsızlığını idrak ettirip hayatın sonlu, acının ise kaçınılmaz olduğunu düşünmesine sebep olan yönüyle de kötümser olarak algılanagelmıştır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

Batı dünyasının kendine özgü atmosferi ve sorunlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan bu felsefi akımın Türkiye’de tanınması 1940’lı yıllara denk gelir. Çeviriler aracılığıyla varoluşçuluğu tanıyan ve 1940’lı yıllarla birlikte değişen siyasi ve sosyal şartlar neticesinde farklı bir zihniyet atmosferine giren Türk edebiyatçısının bu felsefenin etkisinde metinler üretmesi ise 1950’lerden sonra olur. Bu yıllarla birlikte edebiyat, hayatı ve insanı çok daha ciddiye alan bir anlayışa doğru ilerler. Bunda, II. Dünya Savaşı’nın sonuçlarının tartışılmaya başlanması ve edebiyatın da modernizmle birlikte bireyi merkeze alması etkili olmuştur (Kurt, 2009: 140-141). 1950’li ve 60’lı yılların, varoluşun yeterince gerçekleştirilemediği bir baskı ve bunalım dönemi olması (Bezirci, 1987: 55) insanın bireyselliğini ve biricikliğini öne çıkarmada bir diğer etken olur. Artık değişen, yeni bir insan tipi söz konusudur. Bütün bu unsurlar neticesinde edebiyatımız da bir nevi değişime uğrar, yeni bir kabuğa bürünür. Dönemin sanatçıları eserlerinde, insan varlığının yabancılaşması ve anlamsızlaşması; hiçliğe, kaygıya, umutsuzluğa, bunaltıya ve saçmalığa itilmesi; yalnızlık, kuşatılmışlık türünden duyguları yoğun bir şekilde hissetmesi gibi temaları değişik biçimlerde, değişik bakış açılarıyla işlemeye başlarlar.

Turgut Uyar’ın da içinde bulunduğu İkinci Yeni şairleri de söz konusu bu değişimden ve bakış açısından etkilenirler. Düşünsel arka planlarını genellikle varoluşçu düşünürlerin görüşlerinin şekillendirdiği (Kolektif, 2007: 271) İkinci Yeni şiir akımı hakkında Sevetlana Uturgauri’nin tespitleri Türk nazmında 50’li yılların ortalarında ve 60’lı yıllarda bu adla ortaya çıkan bazı şairlerin sanatının varoluşçu felsefi anlayışa dayandığı; yabancılaşma ve yaşamın saçmalığı konusunun bu akımın temsilcileri arasında önemli bir yer tuttuğu yönündedir (1989: 32). Varoluşçuluğun, akımın ortaya çıktığı yılların toplumsal ve siyasi yapısı sonucunda o dönem aydınının düşünce tarzına uygunluk gösterdiği görülür. Bu şiir akımı içerisindeki en verimli şairlerden biri olan Uyar’ın şiirlerinde de varoluşçu felsefenin izlerini görmek mümkündür. Bir yazısında soyut felsefenin geçirdiği bir iç sıkıntısı olarak varoluşçuluk ile yayılan bunaltı’nın çağına en yakışan duygu olduğuna değinen Uyar, felsefe dışında doğrudan doğruya yaşamadan gelen çeşitli nedenleri bulunan bu bunaltıyı edebî ve düşünsel bir bunalım haline getirmek istediklerini söyler (Uyar, 2009: 340). Onun bu düşünceleri şiirlerine sinen ölüm, intihar, seçim, yalnızlık, yabancılaşma gibi kavramların varoluşsal altyapısını açıklar mahiyettedir.

2. Modernizmin Kaçınılmaz Sonucu: Yalnızlık ve Yabancılaşma

Uygarlaşmanın, teknolojik anlamda ilerlemenin bedeli, insan için; durmadan yalnızlık ve hiçlik duygusu üreten modern eşyalar arasında ruh sağlığının kaybı olmuştur. Gelişen bilim ve teknoloji sayesinde insan birçok şeye sahip olmuş ancak kendine ve çevresine yabancılaşmıştır. Modern çağın yeni hayat anlayışı, siyasi gelişmeleri, teknolojik olanakları yaşamı kolaylaştırmışsa da, insanı yeteri kadar mutlu edememiştir. Bilim nasıl ki geliştikçe yeni teknolojik olanaklar ve bu olanaklardan etkilenen yeni yaşam biçimleri yaratmışsa, insan da bu bağlamda içinde bulunduğu koşullardan etkilenmiş, farklı davranış biçimleri göstermeye başlamış; ortaya yeni bir insan tipi çıkmıştır. Bu da yeni davranış bilimi modellerinin arayışı sürecini hızlandırmış, varoluş psikolojisi de bu sürecin bir sonucu olarak devreye girmiştir (Yalom, 2000: 30).

On dokuzuncu yüzyıl itibarıyla insan bütün dayanaklarını yitirmiştir. Evrenin büyüünün çözülmesi ve Tanrının yitirilmesiyle insan, evrenin ekseni olmuştur ve bunun sonucunda da insan kendi kendisi için sorunsal haline gelmiştir. Bunun yanı sıra çağımızdaki durmadan çoğalan yığınlaşma içinde tek-insan, birey, gittikçe kendi özelliğinden, kendi kişisel özgürlüğünden çözülme, kopma durumuna geçmiştir. Tek insan kaybolmuş, kitle içinde sıradan bir insana dönüşmüştür. Özetle modern insan artık kendi yaşamını sürmemektedir.

İşte bu gelişme ortasında varoluşçuluk felsefesi sesini yükseltir. Çok şey kazanan modern çağın insanının her şeyi yitirmek tehlikesi içinde olduğunu; bütün evreni ele geçirdiğini ama kendi kendini yitirmek üzere olduğunu; dev tekniği içinde kendine verimli bir güçlenme aracı elde

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

ettiğini ama kendini güçlendirme aracında kaygılı bir korkuya düştüğünü; atom sırlarını çözdüğünü ama kendi kendine yabancı olduğunu vurgulayan varoluşçuluk çok şeyi elinden alınan modern çağın insanına kendi gerçek var oluşunun alınmasına izin vermemesi gerektiği çağrısında bulunur (Akarsu, 1994: 187-190).

Modernizmle birlikte gelişen teknoloji, bireyin kısıtlanmasına ve özünden uzaklaşıp hem kendisine hem de yaşadığı çevreye yabancılaşmasına sebep olur. Teknolojik değişme ve gelişmeler sonucunda insanlarda dışlanmışlık, yozlaşmışlık, kuşatılmışlık duyguları oluşur. Dar bir mekâna sıkıştırılmış olan insan bunalım ve sıkıntıyı derinden hisseder. Çevresiyle ve hayatla maddi ve manevi bağları zayıflayıp kopma noktasına kadar gelen insanın en büyük sorunu modern hayatın meşguliyeti ve kent yaşamının kalabalığı içinde yitip gitmek, kaybolmak tehlikesidir. İşte modern hayat bireyi nesneleştirip silikleştirirken varoluşçuluk bireyin kişiliğini kurmasını ve korumasını; kimliğini kazanmasını ister.

Uygarlaşmayla birlikte bireyin en yoğun olarak hissettiği duyguların başında ise yabancılaşma gelir. Kitle toplumunun gelişmesi bireyin bireyselliğini engellemekte, beraberinde getirdiği teknolojik toplumun gelişimi, yalnızlık duygusunu arttırmaktadır (Kale, 2009: 342). "Geyikli Gece"nin yer aldığı *Dünyanın En Güzel Arabistanı* adlı kitabı ile "yalnızlık duygusu, kentleşme, kentleşmeyle gelen değerler farklılaşmasının yarattığı yabancılaşma, insanı kendi benliğinden uzaklaştıran nesnelere ilişkinin yarattığı kuşatılmışlık duygusu, bu kuşatılmışlığı yaratan herşeyden kaçma arzusu, kaçış arzusunu gerçekleştirmede bir nesne olarak kullanılan kadın ve yoğun cinsellik, ölüm" (Şenderin, 2012: 150) gibi izlekleri şiirine sokan Turgut Uyar'ın "Geyikli Gece" adlı şiiri ağırlıklı olarak modern insanın sürüklendiği yalnızlık ve yabancılaşma olmak üzere bütün bu izlekler üzerinden incelenecektir.

3. "Geyikli Gece" Şiirinde Varoluşsal İzler

Dünyanın En Güzel Arabistanı ile öyküleme denebilecek bir anlatım tekniği kullanmaya başlayan, düzyazıya yakın şiirler yazan (Şenderin, 2012: 150) Uyar, "Geyikli Gece"yi de benzer şekilde kurgular. Mehmet Sümer, şairin söz konusu üçüncü şiir kitabı ile yeniden sahneye çıktığında şiirinin dikkat çekecek biçimde anlatisallaştığını; dil, biçim, üslup, imge, anlatıcı, karakterler, kısaca kurgulanan dünyada ve bunun anlatılış biçiminde büyük bir değişim yaşandığını; kimi şiirlerin yoğun imge yükü ve büyük sorunsallarıyla okuru doğrudan şiirin derin yapısına yönlendirdiğini dile getirir (2015: 137). Bu tespit, şairin "Geyikli Gece" adlı şiiri için de geçerlidir. Şiir boyunca kıyaslaması yapılan ve uzun uzadıya anlatılan "geyikli gece" ile kente dair simge ve kavramlar şiirin derin yapısını oluşturur. Bu derin yapı içerisinde varoluşunu gerçekleştirmeye çalışan bireyin bu yolda verdiği mücadeleyi görmek mümkündür.

Varoluşçu felsefe, bireyin kendisi olmasını engelleyen, bireyi tek tipleştiren ve nesneleştiren yaşam tarzlarına yönelik bir başkaldırı niteliğindedir. Varoluş sahibi olan insan kendi kendisini serbestçe seçen, kendi varlığını kuran, kendi kendinin eseri olan insandır. Kendi varoluşunun bilincine varmak, "kendini gerçekleştirmek"le eşdeğer bir tutum olarak düşünülebilir. "Kişinin veya öznenin karakteristik nitelikleri ve tanımlayıcı potansiyellerinin, öznenin gerçek doğasını açımlayacak bir tarzda gelişimi ve ifadesi" olarak tanımlanan "kendini gerçekleştirme", daha iyi olduğuna karar verilen bir yaşama erişmenin aracı olarak da önerilir (Cevizci, 2013: 934). Şu durumda, kendini gerçekleştirme potansiyeline sahip insan, yeteneklerinin farkında olan, hayatında hoşnut olmadığı şeyleri değiştirmek için mücadele etmekten kaçınmayan, kendini yasakların ve şüphelerin boyunduruğundan kurtaran, yönlendirilmeye ve güdülendirilmeye kapalı olan, dünyadan bağımsız, özgür olabilen, edilgenlikten çıkıp özne olabilen insandır.

Şiirde kent yaşamı ile "geyikli gece" karşıt kutuplarda yer alır. Kent yaşamının nesnesi olan kişi "geyikli gece"de özne konumundadır. Bireyin kendisini gerçekleştirdiği, var ettiği yer

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

“geyikli gece” ile simgelenen soyut mekândır. Gece sözcüğü her ne kadar bir zaman dilimini belirtse de şiirde “geyikli gece” bir mekâna gönderme yapar. Çünkü “geyikli gece”nin tasviri, ilerleyen bölümlerde inceleneceği üzere mekâna dair özellikler barındırır. Bununla birlikte ‘gece’ sözcüğü burada niceliksel bir anlam taşımamakta; şiirdeki “geyikli gece”, bir zaman dilimi olarak gecenin çağrıştırdığı karanlığı içermemektedir. Bilakis şiirdeki esas karanlık modernizmin söz konusu olduğu kent yaşamıdır. “Geyikli gece” ise, o geceyi aydınlatmak için tercih edilen bir yerdir.

“Geyikli gece”nin özelliği doğaya ait bir mekân olmasıdır. Kent yaşamının tekdüzeliğinden, sıkıntılarından, kaygılarından, insanları tektipleştiren/nesneleştiren özelliğinden uzaklaşmak isteyen birey kendi istek ve arzularının doyurulduğu, hayallerinin mekânı olan “geyikli gece”ye kaçar. Uyar’ın “Geyikli Gece” adlı şiirinin ilk şiir olarak yer aldığı “*Dünyanın En Güzel Arabistanı*”nda geyik kadını ve doğayı simgeler.” (Caner, 2006: 146). Kent yaşamından kurtulmak isteyen birey gerek doğaya gerek kadına sığınma ihtiyacı içerisinde kendini “geyikli gece”ye atar. Doğa, güneş, yeşil ve yabani orman, güvercin, ağaç, su, kaya, gökyüzü, ay ışığı, dağ ve şarap gibi unsurlarla çevrelenmiş bu ütopyik mekâna eşlik eden kavramlar huzur, rahatlık, sevinç, sahicilik, içtenlik, umut, birliktelik, mutluluk, aşk ve cinselliktir. “Geyikli gece”, varoluşsal sancı içindeki bireyin kaçış mekânıdır.

Kent ise anlatıcının içinde yaşadığı, fırlatıldığı, bütün duygularıyla algıladığı yerdir. Bu reel dünya, uygarlığın ve onunla birlikte gelen mutsuzluğun beşiğidir. Şiirde, bilimsel ve teknolojik unsurlar, burjuvaziye dair göndermeler ve işçi sınıfın/fakir halkın yaşayışına dair veriler, kent yaşamı içerisindeki yerini alır. Naylon, asfalt, gladyatörler, dişliler, evler, gümüş semaverler, eski şeyler, gemiler, neonlar, teoriler, kaldırımlar, kesme avizeler, çıplak kadın omuzları, büyük oteller, domino taşları, soğuk ikindiler, çiçekli elbiseler, yabancı kalabalıklar, borçlar, kefiller, bonolar, ikramiyeler kente ait simgelerdir ve kişinin varoluşunu gerçekleştirme çabaları önünde birer engel olarak yer alırlar. Bunun neticesinde ortaya çıkan kavramlar ise korku, endişe, çaresizlik, yapaylık, sahtelik, umutsuzluk, yalnızlık, hüznün, zamansızlık ve yabancılaşmadır. Buradan memnun olmayan kişi, sorunlarının, mutsuzluğunun kaynağı olan bu mekâna alternatif olarak tamamen zıt unsurlara sahip “geyikli gece”yi kurgular. Şimdi, kent yaşamı ile “geyikli gece”yi, onlara yüklenen simge ve kavramlardan yola çıkarak şiirin ilerleyişi içerisinde inceleyelim.

Halbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta

Her şey naylondandı o kadar

Ve ölünce beş on bin birden ölüyorduk güneşe karşı.

Ama geyikli geceyi bulmadan önce

Hepimiz çocuklar gibi korkuyorduk. (Uyar, 2008: 111)

Şiirin ilk mısrası şiire dair temel unsurları açıklar niteliktedir. Burada, zamansal bir durum söz konusudur. Halbuki edatı, kendisinden önce bir açıklama gerektirdiğinden anlatıcı, bu mısra ile şimdiye kadar bazı şeyler yaşandığını sezdirmiş olur. Bu yaşananların neler olduğu ise şiirin ilerleyen bölümlerinde açık edilecektir. Bir anlamda şair şiirine sonuçtan başlamıştır. İlk mısradaki üzerinde durulması gereken önemli bir izlek ise korkudur. Anlatıcı her ne kadar ortada korkulacak bir şey olmadığını, çünkü her şeyin naylondan yapıldığını söylese de devamında korkunun “geyikli gece”yi bulana kadar kendilerine eşlik ettiğini vurgular.

Naylon yapaylığı, sonradan oluşturulmayı sembolize eder. Her şeyin naylondan yapıldığı kentte her şey yapma’dır. Teknolojik unsurlara bir gönderme olan naylon aynı zamanda teknolojinin en işe yaramaz ve dönüştürülemez malzemesidir. Atık olarak doğadan yok olması çok uzun bir zaman dilimini gerektirir. Geri dönüşme olasılığı yoktur, bu sebeple yeni varoluşlara

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

imkân tanımaz. Varoluşçu düşünceye göre insan dışındaki tüm varlıklar ne iseler öyle kalmak zorundadırlar, kendi varoluşlarına katkıda bulunma imkânları yoktur (Dökmen, 2005: 29). Bu anlamda varoluşçuluk felsefesindeki kendinde-varlık'a işaret eden naylon, şiirde varoluşu özünden önce gelen insanın karşısında yer alır ve her ne kadar aksi söylene de bir korku nesnesi olarak kendini belli eder.

Şiirdeki bir diğer korku unsuru ise ölümdür. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte silahlar da daha ölümcül ve dolayısıyla korkutucu bir hâl almıştır. Gelişen teknolojinin ürünü olan atom bombaları, kitle imha silahları sayesinde artık beş on bin kişi aynı anda ölebilmektedir. Bu durumun yarattığı korku, "geyikli gece"nin bulunmasıyla son bulur. "Geyikli gece" ile korkunun nesnesi olan yaşamdan uzaklaşılır. Varoluş aşamalarının netleştiği an, "geyikli gece"nin bulunma anıdır. Birey, ya modern yaşamın sembolü olan kent içerisinde yok olacak ya da kurtulacaktır. Bireyin kaçtığı, "geyikli gece" ile tasvir edilen yer, işte bu kurtuluş mekânıdır.

Varoluşçuluk, bireyleri sınıflamalara ve sistematığe dayandıran evrene ilişkin görüşlerin sınırlamalarından kurtarıp özgürleştirmek ister. Temel konusunu insan varoluşunun kendini gerçekleştirmesi ya da gerçekleştirememesi üzerine kuran varoluşçu felsefe yabancılaşma sorunu üzerine eğilmiştir. İnsanın öznelliğine, bireysel özgürlüğe ve sorumluluğa önem veren bu felsefe, bireyleri bu dünyada yaşarken kendilerini belirleyen, kendi isteklerinden sorumlu varlıklar olarak tanımlar. Bireyler kendi değerlerini ortaya çıkarabileceklerinin ve dışarıdan bir ölçüt olmaksızın kendi özlerini yaratabileceklerinin farkına varmalıdırlar (Kale, 2009: 355). Bu farkındalık ile bilinçli bir varlık olarak bilinçsiz nesnelere dünyasına fırlatılmış olan birey kendini hiçlik, boşluk, saçma ve kaygı gibi duygular içerisinde bulur. Bu hiçlik mekânında kendini gerçekleştirmek isteği onun kaçış mekânları yaratmasına sebep olur. "Geyikli gece"yi bulan birey artık bütün korkularından arınabileceği bir mekâna sahiptir. "Geyikli gece", korkularından arınmış bireyin kendi benini arzu ettiği şekilde gerçekleştirebileceği, toplumun koyduğu düzen ve dayatmalardan sıyrılmış bir şekilde kendisi olabileceği bir kendilik mekânıdır.

Geyikli geceyi hep bilmelisiniz

Yeşil ve yabanî uzak ormanlarda

Güneşin asfalt sonlarında batmasıyla ağırdan

Hepimizi vakitten kurtaracak (Uyar, 2008: 111)

Geyikli gece, güneşin asfaltta ağır ağır batmasının ardından yeşil ve yabani uzak ormanlarda belirir. Şiirde geçen asfalt sözcüğüyle kente gönderme yapılırken aynı zamanda bireyin arada kalmışlığı da vurgulanır. Çünkü asfalt, doğa yaşamı ile kent yaşamını birbirinden ayıran çizgidir. Bu yönüyle hem kente hem de doğaya ait olan asfalt, kişinin ne kente ne de doğaya ait olduğunu imler. Vakit sözcüğü ile ise modern yaşamın insanı abluka altına alan zaman boyunduruğu vurgulanır. Modern yaşam içerisinde insanlar sürekli bir koşuşturma hâlindeyler. Bir yerlere yetişmek, işleri istenilen zamanda bitirmek zorunluluğu, kişiyi büyük bir baskı altına alır. Uygarlaşmanın bir sonucu olan bu baskı ile mücadelesine devam eden birey, durup kendini dinleme, hayatı hakkında düşünme olanağı bulamaz. Varoluş felsefesinin önemli meselelerinden olan dünyaya geliş sebebi üzerinde durma fırsatı bulamayan birey bir kısır döngü içerisinde sıkışıp kalmıştır. Zamanın yetersizliği, kişinin, kendi varoluşu hakkında felsefi ve mantıksal bir sorgulama yapmasına imkân vermezken bu sorgulamanın yapılamaması neticesinde birey, hayatın o keşmekeşliğini yaşamaya devam etmek, kendisine dayatılan görev ve sorumlulukları ifa ederek zamanın temposuna ayak uydurmayı sürdürmek zorunda kalır. Şiirde, "geyikli gece" ahalisi olarak nitelenenler, varoluşunun farkında olanlardır. İşte bu topluluk, "geyikli gece" sayesinde zamansızlıktan kurtulmayı başarır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

Bir yandan toprağı sürdük

Bir yandan kaybolduk

Gladyatörlerden ve dişlilerden

Ve büyük şehirlerden

Gizleyerek yahut döğüşerek

Geyikli geceyi kurtardık (Uyar, 2008: 111)

Anlatıcı, “toprağı sürdük” diyerek uygarlaşmaya gönderme yapar; çünkü toprağı sürmek, tarım toplumuna geçişin ifadesidir. Modern hayatın tutsağı olmuş birey, adeta yaşamın çarkları ve dişlileri arasında ezilmekte, kaybolmaktadır. Şiirdeki birinci çoğul şahıs anlatımla, kente yabancılaşmış bu insanlar kast edilir. Anlatıcının biz olarak nitelendirdiği grup “geyikli gece”ye koşan, orada kendileri olan, modern hayata yabancılaşmış bireylerdir. Diğerleri ise (onlar) kendilerini bu çarkın dişlilerine kaptırmış, modern yaşamın keşmekeşi içerisinde kaybolmuş kimselerdir. Bunlar, modern yaşam içerisinde ezilmiş, yok olmuş, kendiliklerinden uzaklaşmışlardır. Varoluşçu felsefeye göre her ne kadar içinde yaşadığımız dünyayı biz seçmesek de bu dünyanın bizim için güzel, sevimli ve yaşanmaya değer veyahut çirkin, karanlık ve ıstırapların kaynağı oluşu bize bağılı bir keyfiyettir (Topçu, 1999: 33). Şiirde söz konusu olan bu iki grup insandan birinci çoğul şahıs ile ifade edilenler, içinde yaşadıkları dünyayı güzel ve yaşanılır kılmaya gayret etmektedirler. Kendileri için bulantı, sıkıntı ve kaosun kaynağı olan toplum düzeninin dışına çıkmaya çalışan bu insanlar bunu “geyikli gece”ye giderek başarırlar. “Geyikli gece”, onlar için, dünyalarıyla birlikte kendi kendilerini de yarattıkları yerdir.

Varoluşsal felsefenin temel dayanağı kişinin kendi tanımını belirleyerek bir seçme özgürlüğüne sahip olmasıdır. Geleneksel felsefeler insanı sistemin bir parçası olarak tanımlarken bireyleri, sistemin oluşumu için gerekli unsurlar olarak kategorize ederler. Varoluşçuluk ise tersine, insanın toplumun ideolojik veya toplumsal yapısı içinde ya da evrenin metafiziksel veya dinsel yapısında mekaniksel bir parça olduğunu kabul etmez; bu felsefeye göre her insan kendi hedefini belirleme sorumluluğuna sahiptir (Kale, 2009: 346). Şiirde, seçme özgürlüğüne sahip insanların bu seçimlerinden doğan ikilem dile getirilir. İnsanın kendi varlığına şekil vermesi ve kendini değiştirmesi, yaptığı seçimlerle mümkündür. Şiirde, bir tarafta düzenin parçası olmayı kabul etmiş/seçmiş, bu düzen içerisinde kaybolmuş insanlar varken; diğer tarafta buna karşı gelen, kendiliklerini gerçekleştirmek maksadıyla düzenin ve dişlilerin dışına çıkan insanlar vardır. İşte anlatıcının kendisini de dâhil ederek “biz” niye belirttiği bu kitle varoluşunu anlamlandırmayı seçmiş insanlar topluluğudur. Onlar, dövüşerek ya da başkalarından gizleyerek “geyikli gece”yi kurtarmış, onu, kendilerine sığınak bellemişlerdir.

Evet kimsesizdik ama umudumuz vardı

Üç ev görsek bir şehir sanıyorduk

Üç güvercin görsek Meksika geliyordu aklımıza

Caddelerde gezmekten hoşlanıyorduk akşamları

Kadınların kocalarını aramasını seviyorduk

Sonra şarap içiyorduk kırmızı yahut beyaz

Bilir bilmez geyikli gece yüzünden (Uyar, 2008: 111)

“Geyikli gece” ahali her ne kadar kimsesiz gibi gözükse de umut doludur. Çünkü onlar, insanın kendi eliyle kurduğu bu uygarlığın dışında bir yerde, “geyikli gece”nin hâlâ var olduğunu

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

bilmektedirler (Caner, 2006: 158). Bu insanlar, "geyikli gece"nin var olduğunu bilmenin verdiği mutlulukla özgürce seçimde bulunabilmenin, varoluşlarını gerçekleştirebilmenin doyumunu yaşarlar. Her istediklerinde kaçıp gidebildikleri bir kendilik mekânına sahip olan bu kimseler gerek caddelerde gezmek gerekse şarap içmek suretiyle kendilerini modern hayatın dışına atmaktadırlar. "Toplumun ya da insan toplulukları karşısında bireyin biricikliği ve özgürlüğünü ön plana alan varoluşçu felsefeye göre tüm insanlar var olma ve kendilerini tanımlama sorumluluğunu taşırlar." (Kale, 2009: 342). Bu anlamda anlatıcının ve kendisini de dâhil ettiği grubun, özgürlüklerine önem veren, var olma ve kendini gerçekleştirme sorumluluğunu taşıyan bireyler oldukları görülür.

Yukarıdaki mısralarda anlatıcının üç sıfatını kullanarak kendisinin de içinde bulunduğu topluluğun algıları hakkında aktardıkları, okura masalsi bir atmosferi çağrıştırır. Bu masalsi evrenin karşısında ise gerçek dünya/modern yaşam yer alır. Şiirin adından itibaren kendisini hissettiren bu masalsilik, "geyikli gece" ahalisi için gerçek dünyaya alternatif bir evrenin var olabileceğinin göstergesidir. Arkadaşları adına konuşan anlatıcı, masalların bir karşılığı olan dönemden çıktıklarını, artık başka bir düzen içerisinde olduklarını anlatmak ister. Birinci çoğul şahıs anlatıma geçildiği noktadan bu yana okura bu düzeni ileten anlatıcı, hem var olan durumu hem de bu durumun geçmişini aktarır. Var olan, büyük şehirlerde yaşanan modern hayat, geçmişte olan ise modernleşme öncesindeki doğal yaşamdır. Artık geçmişte kalan bu doğal yaşamı arzulayan ve ona ulaşmaya çalışan bireyler, bu arzularını doyuma ulaştırmak adına "geyikli gece"yi var etmişlerdir.

"Geyikli gecenin arkası ağaç

Ayağının suya değdiği yerde bir gökyüzü

Çatal boynuzlarında soğuk ayışığı"

İster istemez aşkları hatırlatır

Eskiden güzel kadınlar ve aşklar olmuş

Şimdi de var biliyorum

Bir seviyorum düşündükçe bilseniz

Dağlarda geyikli gecelerin en güzeli (Uyar, 2008: 112)

Anlatıcı, "geyikli gece" ile kent yaşamı arasında kıyas yapmaya devam eder. Geyikli gece ile ifade edilen mekânın arkası ağaçlıktır. Burada bulunan kişinin ayaklarının suya değdiği yerde gökyüzü belirir. Suyun bulunduğu, yeşil bir fonun eşlik ettiği, ay ışığı ile aydınlanan "geyikli gece", anlatıcıya güzel kadınları ve aşkı hatırlatmaktadır. Bütün bu özellikleriyle "geyikli gece" anlatıcı tarafından olumlanan bir mekândır. Bütün olumsuzluklar ise kenttedir. Güzel kadınlar ve onlara duyulan aşk eski zamanlarda kalmıştır. Kent yaşamında artık aşklar da sevgiler de yapaydır, sahtedir. İçinde yaşadığımız zamanda ise bunların gerçeği sadece "geyikli gece"de vardır. Devamındaki dizeler, aşkın ve umudun "geyikli gece" ile mümkün olduğunu anlatır:

Hiçbir şey umurunda değil diyorum

Aşktan ve umuttan başka

Bir anda üç kadeh ve üç yeni şarkı

Belleğimde tüylü tüylü geyikli gece duruyor. (Uyar, 2008: 112)

Üç sıfatının iki kere kullanıldığı bu dörtlükte masalsilik devam eder. Anlatıcı üç kadeh içkiden ve üç tane şarkıdan sonra kendini "geyikli gece"de bulur. "Geyikli gece"ye geçmek için şaraba ihtiyaç duyulmasında hem sarhoşluğun yol açtığı gerçeklikten kopuş hem de kendini toplumdan soyutlama, kurtulma ve bulunduğu ortamı unutma durumları mevcuttur. Anlatıcının

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

“geyikli gece”ye ulaşabilmek için öncelikle içinde yaşadığı reel dünyayı unutmaması gerekmektedir. Burada, unutmamanın, bilmemenin, farkında olmamanın getirdiği mutluluk söz konusudur.

*Biliyorum gemiler götüremez
Neonlar ve teoriler ısıtamaz yanını yöresini
Örneğin Manastır'da oturur içerdik iki kişi
Ya da yatakta sevişirdik bir kadın bir erkek
Öpüşlerimiz gitgide ısınırdı
Koltukaltlarımız gitgide tatlı gelirdi
Geyikli gecenin karanlığında (Uyar, 2008: 112)*

“Geyikli gece”, gemi ile yani herhangi bir teknolojik aletle gidilebilecek bir yer değildir. Kenti ve kent yaşamının o ışıklı ama bir o kadar da tekdüze ve boş yaşamını imleyen neon lambalar da oraya ulaşamaz. Modern yaşamın suniliğini, sahteliğini, tekdüzeliğini simgeleyen neonların bir özelliği de çok aydınlık görünmeleri fakat aynı zamanda her şeyi belirsizleştirmeleridir. “Geyikli gece”yi aydınlatan tek şey, önceki mısralarda belirtildiği üzere soğuk ay ışığıdır. Soğuk ay ışığında bütün belirsizlikler kaybolmakta, her şey apaçık ve en net haliyle görünmektedir. Oraya ulaşamayan bir diğer şey ise teoriler sözcüğüyle gönderme yapılan bilimdir. Bir kere daha “geyikli gece”de her şeyin doğal olduğu görülür. Teknolojinin, modernitenin ve bilimin dışında kalan bir dünya ve gerçeklik var ise o da bu insanlar için “geyikli gece”dir.

Bu dizelerde, “geyikli gece”nin içinde de içki içildiği görülür. Şu durumda içki hem kente hem de “geyikli gece”ye ait bir unsur olarak dikkat çeker. İçki, sonrasında verdiği rahatlık hissiyle “geyikli gece”nin içinde bireyin kendisi olmasına hizmet eder. “Geyikli gece”dekiler, burada, kent yaşamında takındıkları rollerin dışına çıkarlar, kendilerine dayatılan kalıpların ve tabuların uzağında konumlanırlar. Bu sebeple öpüşmeleri de sevişmeleri de daha sahici, daha tatlı, daha güzeldir.

*Aldatıldığımız önemli değildi yoksa
Herkesin unuttuğunu biz hatırlamasak
Gümüş semaverleri ve eski şeyleri
Salt yadsımak için sevmiyorduk
Kötüydük de ondan mı diyeceksiniz
Ne iyiydik ne kötüydük
Durumumuz başta ve sonda ayrı ayrıysa
Başta ve sonda ayrı olduğumuzdandı (Uyar, 2008: 112)*

Yukarıdaki dizelerde en başta dikkati çeken nokta, karşıtlıklarla kurulmuş olmalarıdır. Unutmak x hatırlamak, yadsımak x sevmek, iyi x kötü, başlangıç x son gibi tezat içeren ifadeler, anlatımı canlı tutarken “geyikli gece”nin içi ile “geyikli gece”nin dışını da belirginleştirir. “Geyikli gece”nin, modern kent yaşamının zıttı olarak kurgulandığı en başta söylenmişti. Kent yaşamının koşuşturması içinde herkesin unuttuğu bir şey vardır, o da kentten önce var olan doğal hayat ve bu hayata ait unsurlardır. ‘Gümüş semaverler’ burjuva yaşantısını simgelerken, ‘eski şeyler’ kendisi de artık eskide kalmış modern öncesi dönemi imler. Anlatıcı, eski eşyaları sevdiklerini söylerken sadece modern hayatı yadsımakla kalmaz; eskiye, eski zamanların o sade ve doğal yaşantısına duydukları özlemi de dile getirir. Bununla birlikte bu insanlar artık modası geçmiş olan eski şeylere

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

de tutunamamakta, böylece ne modern hayata ne de modern öncesi hayata ait hissedebilmektedirler. Şu durumda anlatıcının da dâhil olduğu "geyikli gece" ahalisi ne modern öncesini ne modernini sevmekte, hem modern öncesini hem modernini yadsımaktadır. Onların içinde buldukları durum, gerek kendilerine gerek topluma yabancılaşmış olmaları şeklinde özetlenebilir. Modern kent yaşamı içerisindeki aldatılmışlıkları ise her şeyin sahici olduğu, her duygunun gerçekten hissedilerek yaşandığı "geyikli gece"de önemini yitirir.

*Ama ne varsa geyikli gecede idi
Bir bilseniz avuçlarınız terlerdi heyecandan
Bir bakıyorduk akşam oluyordu kaldırımlarda
Kesme avizelerde ve çıplak kadın omuzlarında
Büyük otellerin önünde garipsiyorduk
Çaresizliğimiz böylesine kolaydı işte (Uyar, 2008: 113)*

"Geyikli gece", insanın avuçlarını heyecandan terletecek kadar güzel bir yerdir. Bireyin, modern dünyada bulamadığı her şey "geyikli gece"de vardır. Birey ancak "geyikli gece"de özgürdür. "Geyikli gece"nin dışındaki birey ise esirdir, tutsaktır; modern hayatın, yozlaşmanın, yabancılaşmanın tutsağıdır. Şiirdeki kaldırımlar, kesme avizeler, çıplak kadın omuzları ve büyük oteller burjuvaziyi, dolayısıyla modern hayatı temsil etmektedir. Anlatıcı ve arkadaşları bu hayatı adeta uzaktan seyretmekte; kendilerini garip ve çaresiz hissetmektedirler. Bu durumdaki birey için yapılması gereken tek şey yeniden kendisi olabilmeyi başarmaktır.

*Hüznümüzü büyük şeylerden sanırsanız yanılırsınız
Örneğin üç bardak şarap içsek kurtulurduk
Yahut bir adam bıçaklasak
Yahut sokaklara tükürsek
Ama en iyisi çeker giderdik
Gider geyikli gecede uyurduk (Uyar, 2008: 113)*

Bir varoluşçu için temel problem birey ile diğer kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkilerdir. Sosyal düzenlemenin genişlemesiyle standartlaşmaya verilen önem bireylere sınırların koyulduğu, planlı bir toplumun doğmasına yol açmıştır. Sosyal düzenleme ve kurumsallaşmanın ardında yatan esas hedef ise bireyin kontrolüdür ki böylelikle bireyler karışık sistemler içinde kaybolurlar. Toplum, kişilerin kendi kendilerini belirlemelerinde etkili bir sınırlayıcıdır. Kişiler de toplumsal reçeteleri/kuralları ya kabul edip onlara uyum sağlarlar ya da onları reddedip onlara karşı ayaklanırlar. Kişinin kendini belirlemesinde en can alıcı nokta uyum gösterme ya da karşı çıkma tercihindeki özgürlüğüdür. Kişi eylemlerinde kendi kendisini yönlendirirken bir değer yaratır (Kale, 2009: 347). Yukarıdaki dizeler bireyin diğer kişiler ve kurumlarla arasındaki ilişkilerinde uyum sağlamaktan ziyade karşı çıkma yönünde alınan tavrı yansıtır.

Toplum tarafından belirlenen kurallar, kişileri belli bir sistemin ya da düzenin insanı haline getirir. Bu kurallara uyan insan kendini gerçekleştirmek yolunda engellerle karşılaşacaktır. Bu anlamda bireyin kendini var edebilmesi, kendi değerlerinin ve kurallarını kendisinin belirlemesiyle; yani değerli bir eylem yaratmasıyla mümkündür. Kendini gerçekleştirmek ihtiyacında olan insan, kendini her türlü genel geçer kuralların ve kaidelerin dışında tutacaktır. Şiirde geçen "adam bıçaklamak, sokaklara tükürmek" gibi ifadeler, söz konusu kuralların dışına çıkmayı işaret eder. Nitekim "sokağa tükürmek toplum kurallarına, normlara bir tepki, karşı çıkmadır. Uyumsuz birey,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

kent toplumunun belirlediği ahlâk kurallarını kabul etmemektedir. Sebepsiz yere adam bıçaklamakta ise uyumsuz bireyin başkaldırısının son haddi görülür. Kendini kuşatılmış, hapsolünmüş gibi hissetmek böylesi bir isyanla neticelenir.” (Yılmaz, 2011: 1903). Hüzünden kurtulmak işte bu kadar basittir ama gerçek dünyada bunları yapmak mümkün görünmemektedir. Şu durumda yapılacak şey “geyikli gece”ye gidip uyumaktır. Anlatıcı için orası, toplumun kural ve dayatmalarından uzaklaşabileceği, yaptığı tercihlerle seçme ve değer yaratma eylemlerini gerçekleştirebileceği bir yerdir. Uyumak ise unutmakla, bir nevi bilinçsizlikle eşdeğer olarak huzura ve mutluluğa götüren bir eylem olarak önerilir.

*“Geyiğin gözleri pırl pırl gecede
İmdat ateşleri gibi ürkek telaşlı
Sultan hançerleri gibi ayışığında
Bir yanında üst üste üst üste kayalar
Öbür yanında ben”*

*Ama siz zavallısınız ben de zavallıyım
Eskimiş şeylerle avunamıyoruz
Domino taşları ve soğuk ikindiler
Çiçekli elbiseleriyle yabancı kalabalık
Gölgemiz tortop ayakucumuzda
Sevinsek de sonunu biliyoruz
Borçları kefilleri ve bonoları unutuyorum
İkramiyeler bensiz çekiliyor dünyada (Uyar, 2008: 113)*

Pırl pırl gözlü geyik, ateş, ay ışığı, kayalar “geyikli gece”ye; domino taşları, soğuk ikindiler, çiçekli elbiseler, kalabalıklar, borçlar, kefiller, bonolar, ikramiyeler ise kent hayatına ait unsurlardır. Domino taşları, tekdüze yaşam içerisinde insanın vakit öldürüp oyalanabileceği bir eğlence aracını; borçlar, kefiller ve bonolar bireyin içinde bulunduğu geçim sıkıntısını; ikramiyeler ise geçim sıkıntısı içindeki bireyin avuntusunu yansıtır. Çiçekli elbiseler içindeki kalabalıklarsa modern kent yaşamı içerisinde hepsi birbirine benzeyen, yalnızlıklarını aslında en derinde hisseden insan sürülerini çağırıştırır. “Birey, kentleşmenin neticesinde kalabalıklar içinde yalnız kalmış, özünü ve fitratını yitirmiş, insanî vasıflarını kente kurban vermiş, yabancılaşmış bir varlık, bir modernidir.” (Yılmaz, 2011: 1896). Zaten varoluşçuluk felsefesine göre birey, bu dünyada yalnızdır. Bu anlamda yukarıdaki dizeler bireyin varoluşsal yalnızlığına da gönderme yapar. Modern hayatta yalnız olan birey “geyikli gece”de yalnızlığından kurtulur.

Anlatıcı, birer zavallı olduklarının farkındadır. Onlar, uyumsuz oldukları kent ve kalabalıklar içindeki zavallılardır. Bununla birlikte büyük şehrin kalabalığının da kendileri için zavallıdan farkları yoktur. Bu dizelerden itibaren anlatıcı sanki her şeyin değiştiğini söylemek ister. Masal düzeni artık gerçek düzeni karşılayamamakta, eskimiş şeylerle avunmak artık mümkün gözükmemektedir. “Geyikli gece”yi buldukları için sevinçli olsalar da işin sonu bellidir: Gittikçe artan yalnızlık ve yabancılaşma duygusu. Bu yalnızlığa bir de korkuya benzer bir duygu eşlik eder ki bu duygu “gölgemiz tortop ayakucumuzda” mısrası ile dile getirilmiştir. Bu, büyük kentin şaşaalı yaşantısı içerisinde küçülüp kalan bireyin görüntüsüdür.

Daha ilk oturumda suçsuz çıkıyorum

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015*

Oturup esmer bir kadını kendim için yıkıyorum

İyice kurulamıyorum saçlarını

Bir bardak şarabı kendim için içiyorum

"Halbuki geyikli gece ortamında

Keskin mavi ve hışırtılı

Geyikli geceye geçiyorum"

Uzanıp kendi yanaklarımdan öpüyorum. (Uyar, 2008: 113)

Anlatıcının, şiirin son bölümü olan bu dizelerde bir nevi sorgulamaya girdiği ve aklandığı görülür. Bir kadını kendisi için yıkaması bu (p)aklanmaya gönderme yaparken aynı zamanda suçsuzluğu ispatlanan kişinin kendini ödüllendirmesi olarak da düşünülebilir. Bütün bunlarla birlikte anlatıcının sonunda bir kadını kendisi için yıkaması, kendisi için bir bardak şarap içmesi ve uzanıp kendi yanaklarını öpmesi yalnızlığının bilincinde olan bireyin çareyi kendinde bulduğunun bir göstergesidir. Varoluşsal anlamda, hayat denilen yolda yalnız olan, bu dünyaya yalnız gelmiş ve bu dünyadan yalnız gidecek olan kişi, kendinden başka hiç kimseden medet ummaması gerektiğinin bilincindedir. Kişi kendinden mesuldür ve kendi kendisinin efendisidir. Varoluşunu gerçekleştirmek, kendi olmak yolunda atılan adımların kişiyi götürdüğü yer yine kendisi olacaktır. Ozan'ın serüveni, "her çağda tek başına, birey olarak kalmış olan kişioglunun macerasıdır." (Uyar, 2009: 114). Şiirin sonunda, bu yalnızlığın "geyikli gece"de de devam ettiği görülür. Çünkü uzanıp kendi yanaklarından öpen anlatıcı, bu eylemi "geyikli gece"ye geçtikten sonra yapar. Sorgulamanın anlamsızlığı fark edilmiştir: "Geyikli gece"yi var eden kadın, içki, cinsellik gibi bütün unsurlara rağmen en nihayetinde tek gerçeklik, bireyin kaçınılmaz yalnızlığıdır.

5. Sonuç

Varoluşçu öğretilerde insanın kendini gerçekleştirmesi, ölüme mahkûm bir varlık olarak güçsüzlüğü ve hiçliği karşısındaki insanın var oluşu, topluluk içinde kaybolmuş insanın kendisi olabilmesi, özgürlüğüne kavuşması, kısaca varoluşunu anlamlandırması amaçlanır. "Geyikli Gece" şiirinde modern insanın trajedisi görülmektedir. "Kentleşmenin, büyük kent yaşamının, modern uygarlığın ürettiği şok sarsıntısı ve rahatsızlık" (Yıldırım, 2007: 58) modern insan tarafından derinden hissedilir. Büyük şehir yaşantısının girdabı içine çekilen birey varoluşu üzerine düşünmekte, benliğini kurmakta zorlanır. Acı, korku, yalnızlık ve mutsuzluk içerisindeki modern insan kendine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşmış bir varlığa dönüşür. Şiir boyunca varoluşsal sancı içindeki kişinin sayıklamaları söz konusudur.

Şiirde birey, varoluşunu "geyikli gece" imgesiyle anlattığı dünyada gerçekleştirir. "Geyikli gece" bireyin düzen ve dayatmalara karşı durup özgürlüğünü koruyabildiği; kendini kötürümleştiren zamanın hızından sıyrılıp zamansızlıktan kurtulduğu; özgürce seçim yapabildiği; aşkı, umudu ve mutluluğu yanında taşıdığı; her şeyi gerçek manasıyla duyumsayarak yaşadığı; doğal yaşama duyduğu arzuyu doyuma ulaştırdığı; korkularının ve yalnızlığının son bulduğu; özetle kendisi olabildiği; kadın, doğa, şarap ve aşkla kuşanmış ütöpik bir mekândır.

"Geyikli gece"nin karşısında yer alan kent ise bunalımın, dışlanmışlığın ve kuşatılmışlığın kaynağıdır. Kent yaşamının dışlıları ve çarkları arasına sıkışıp kalmış birey, bu yaşam içerisinde varoluşuna bir anlam yükleyemez. İnsanlara seçim yapma şansı tanımayan; her şeyin sahiçilikten uzak olduğu; insanları kural ve yasaklarla kısıt altına alan, zamanın boyunduruğu altında tutup düzenin bir parçası hâline gelmeye zorlayan, yozlaşmanın ve yabancılaşmanın tutsağı yapan; yeni varoluşlara imkân tanımayan modern hayat, bireyi kendisi olmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda kendini gerçekleştirmek, özünü belirlemek adına "geyikli gece"ye tutunan bireyin

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

nihai gerçeğe yüzleşmesi uzun sürmez: Dünyaya yalnız gelen, dünyadan yalnız gidecek olan kişi yaşarken de yalnızdır ve tutunacağı tek şey kendisidir.

KAYNAKÇA

- Akarsu Bedia, *Çağdaş Felsefe*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1994.
- Bezirci Asım, *İkinci Yeni Olayı*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1987.
- Caner Fırat, *Turgut Uyar'ın Huzursuzluğu*, (Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2006.
- Cevizci Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2013.
- Çüçen A. Kadir, *Felsefeye Giriş*, Sentez Yayınları, İstanbul 2012.
- Dökmen Üstün, *Yarına Kim Kalacak? Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Varolmak, Gelişmek, Uzlaşmak*, Sistem Yayınları, İstanbul 2005.
- Kale Nesrin, *Felsefiyat*, Pegem Akademi, Ankara 2009.
- Karaca Alâattin, *İkinci Yeni Poetikası*, Hece Yayınları, Ankara 2005.
- Kolektif, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* (Ed. Ramazan Korkmaz), Grafiker Yayınları, Ankara 2007.
- Kurt Mustafa, "Varoluşçuluğun Türk Edebiyatına Girişi ve İlk Etkileri", *Gazi Türkiyat*, Bahar 2009, S.4, s.139-154.
- Sümer Mehmet, *Büyük Saatin Vuruşu*, Hece Yayınları, Ankara 2015.
- Şenderin Zübeyde, "Turgut Uyar: Sanat Hayatı ve Eserleri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Ocak 2012, C.2, S.1, s. 143-162.
- Topçu Nurettin, *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999.
- Uturgauri Svetlana, *Türk Edebiyatı Üzerine* (Haz. Atilla Özkırmı), Cem Yayınları, İstanbul 1989.
- Uyar Turgut, *Büyük Saat: Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, *Korkulu Uсталık* (haz. Alaattin Karaca), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.
- Yalom Irvin, *Varoluşçu Psikoterapi* (Çev. Zeliha İyidoğan Babayiğit), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2000.
- Yıldırım Fariz, *Turgut Uyar'ın Şiirlerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2007.
- Yılmaz Mehmet, "Kente Alışamayan Uyumsuz Bireyin Öyküsü: Turgut Uyar'ın Geyikli Gece Şiiri Üzerine Bir Tahlil Denemesi", *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/3 Summer 2011, p. 1893-1906, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8020>, ANKARA-TURKEY

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Şişman, G., (2015). "Turgut Uyar'ın "Geyikli Gece" Adlı Şiirine Varoluşsal Bir Yaklaşım Denemesi / An Existentialist Approach to Turgut Uyar's Poem Named "Geyikli Gece"", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/16 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8541>, p. 1061-1076.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/16 Fall 2015

